

OSMANLI KANUNNAME VE FETVALARINDA PEDERASTİ (1451-1839)

PEDERASTY IN THE OTTOMAN CODEX AND FATWAS (1451-1839)

Yasin Özdemir*

ÖZ

Erkek çocukları ve günümüzde genç ergen olarak tanımlanabilecek erkekler, yetişkin erkekler tarafından dünya tarihinin birçok döneminde ve coğrafyasında cinsel ilgi nesnesi olarak görülmüştür. Erken tarihli hukukî metinlerde yasaklanan ve cezalandırılan bu tür davranış biçimine pederasti denilmektedir. Tek tanrılı dinlerin ortaya çıkışı ile birlikte kutsal kitaplarda lanetlenen ve cinsel olarak yoldan sapma kapsamında değerlendirilen sodomi yahut livata kavramının içine dâhil edilen pederasti, Osmanlı devletinin hukuki metinlerinde de yer almıştır. Gerek merkezi gerekse bölgesel kanunnamelerde oğlan çekme, livata, fiil-i şeni gibi tanımlarla karşımıza çıkan pederasti kavramı, şeyhülislam fetvalarında ise livata, fiil-i şeni gibi tanımlar dâhilinde değerlendirilmiştir. Bu makalede Osmanlı devletinin değişik hukukî metinlerinde yer alan pederasti kavramına karşı ne tür cezalar verdiği incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Pederasti, Osmanlı, Hukuk, Kanunname, Fetva.

ABSTRACT

Boys and men, who can be defined as young adolescents, have been seen by adult men as the object of sexual interest in many periods and geography of world history. Such behavior, which was prohibited and punished in early legal texts, is called pederasty. It was also included in the legal texts of the Ottoman state about the pederasty included in the concept of sodomy or liwat , which was cursed in the sacred books

* Doktora Öğrencisi, Ege Üniversitesi, Tarih Bölümü, ozdemiryasin91@gmail.com.

and evaluated in the context of sexual deviation. In both the central and regional law codes, the concept of pederasty with the definitions of child abduction, liwat, abominable act, and in the fatwa of the Shaykh al-Islam was evaluated in terms of definitions such as liwat, abominable act. In this article, what kind of punishments against the concept of pederasti in the different legal texts of Ottoman Empire will be examined.

Keywords: Pederasty, Ottoman, Law, Codex, Fatwa.

*

1. Dünya Tarihinde Pederasti

Bir yetişkinin öncelikli olarak genç bir erkeğe yahut erkek çocuğuna ilgi duyması olarak tanımlanabilecek *pederasti*¹, tarihin çeşitli toplumlarında ve dönemlerinde görülmüştür. Yunanca παῖς (pais: çocuk, oğlan) ve ἐραστής² (erastis: âşık) kelimelerinin birleşiminden oluşan bu kelime Antik Yunandan beri yetişkin bir erkeğin, genç erkek çocuklarına cinsel ve duygusal ilgi duyması durumunu tanımlamak için kullanılmıştır.

Modern araştırmacılar yetişkin erkekler ile genç erkekler ve erkek çocukları arasında yaşanan durumu yanlış bir isimlendirme sonucu *eşcinsellik* olarak adlandırmışlardır. Michel Foucault, *Cinselliğin Tarihi* adlı eserinde bu türden adlandırmalara karşı çıkmaktadır. Eşcinsellik kavramının XIX. yüzyıl ile birlikte ortaya çıkan yeni bir kavram olduğu için ondan önceki dönemler için bu türden bir tanımlama yapmanın yanlışlığına vurgu yapmıştır. “Livata (yani sodomi) aşinalığı olan birinin, doğru yolu bulmuşken sapan bir döneke olarak görüldüğünü oysa eşcinselin XIX. yüzyıldan itibaren bir tür” olduğunu ileri sürmüştür³. Üstelik eşcinsellik yetişkin olan iki hemcins arasındaki ilişkiyi anlatmak için kullanılmaktadır. Eşcinsellik olarak yazarların anlattığı çoğu olay yetişkin erkekler ile genç erkekler arasında belli bir yaş ve statü farkına dayanan ilişki biçimidir. Bu durum için de kuşkusuz en iyi tanımlama *pederastidir*.

İlkçağlardan beri gerek Batı toplumlarında gerekse Doğu toplumlarında

¹ Janet Shibley Hyde ve John DeLamater, *Understanding Human Sexuality*, Madison, 1997, s. 527.

² Γεωργίου Δ. Μπαμπινιώτη, Λεξικό της Νεάς Ελληνικής Γλώσσας, Κέντρο Λεξικολόγιας, Αθήνα, 2002, s. 667,1305.

³ Michel Foucault, *Cinselliğin Tarihi*, çev. Hülya Uğur Tanrıöver, İstanbul, Ayrıntı, 2013, s. 37-38.

görülen bu tür cinsel davranış durumu bazı toplumlarda belirli durumlarda ve ortamlarda kabul görürken çoğu zaman cezalandırılacak bir davranış biçimi olarak hukukta yerini almıştır. Zorla oğlanlara sahip olma konusunda, 5. yüzyılda yazıya geçen Girit kentinin yasa kitabı olan *Gorgyn Yasası*'nda, yahut şiddetle ilgili Atina yasalarında, bir oğlana yahut bir kıza tecavüz edenler için konan cezanın aynı olduğu söylenmektedir. Tazminatın miktarı ise saldırıya uğrayan mağdurun cinsiyetine göre değil, toplumsal konumu olan özgür yurttaş, köle yahut toprak kölesi olmasına göre değişiklik göstermektedir⁴. Roma İmparatorluğu yasalarında ise tecavüz, hürriyete karşı işlenmiş bir suç sayılmış ve suçu işleyen mal varlığının 1/3'ünün müsadere edilmesi ile sonuçlanmıştır. Lakin sonraki dönemlerde aile sisteminde yaşanan değişimler, örf, adet ve kadının iffet ve şeref duyguları sebebiyle ırza geçme suçunun cezası değiştirilerek ölüm cezasına dönüştürülmüştür⁵. M.Ö. 149'da kabul edilen Scatinia Yasası, özgür delikanlıları, tecavüze karşı özgür bakirelerle aynı ölçüde korumuştur⁶.

Roma İmparatorluğunun nüfuz ettiği alanlarda var olan tek tanrılı dinlerin ilki olan Yahudilik ve ardından gelen Hristiyanlık temel olarak gerek kadın-erkek yahut erkek-erkek veya yetişkin erkek ile erkek çocuk arasında yaşanacak anal ilişkiye karşı çıkmıştır. Tevrat'ın, *Başlangıçlar* (19:1-38) ve *Hâkimler* (19:1-30, 20:1-48) bölümlerinde, temelde cinsel açıkları ile ortaya çıkan Sodom ve Gomorra'nın "sapkın" kent sakinlerinin günah dolu yaşamlarının cezalandırılması işlenmiştir. İncil'in, *Levililer* (18:22), *Romalılara Mektup* (1:27), *Korintoslulara İkinci Mektup* (6:9-11) gibi bölümlerinde de daima Tevrat'taki bölümlere yapılan atıflar ve "sodomi (livata)" olarak adlandırılan anal ilişkiye karşı sert cezaların verilmesi gerektiği işlenmiştir.

Hristiyanlığın kabulünün ardından ayrılma sürecinin yaşandığı Roma İmparatorluğunun doğu topraklarındayani bizim Bizans olarak adlandırdığımız imparatorlukta da pederasti çeşitli cezalara çarptırılmıştır. Bizans'ın ilk imparatoru I. Constantine uzun süreli hapis cezalarını uygun görürken, II.

⁴ Maurice Sartre, "Antik Yunan'da Eşcinsellik", *Bati'da Aşk ve Cinsellik*, Der. Georges Duby, çev. Ayşen Gür, İstanbul, İletişim, 2015, s. 63.

⁵ Ceren Şarman, "Türk Ceza Kanunu'nda Çocukların Cinsel İstismarı Suçu", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2012, s. 4.

⁶ Paul Wayne, "Roma'da Eşcinsellik", *Bati'da Aşk ve Cinsellik*, Der. Georges Duby, İstanbul, İletişim, 2015, s. 81.

Constas idam cezası uygun görmüş, IV. Leon sürgün yahut ağırlıklarla suda boğulma cezasını eklemiştir⁷. I. Iustinianus döneminde yaşanan bir olay, bu tür suçlara nasıl ceza verildiğini daha ayrıntılı göstermektedir. Rodos piskoposu Isaiah ve Trakya'daki Dion kentinin piskoposu Alexander işledikleri bu tensel günah nedeniyle başkente çağırılmışlardır. Bizans tarihçisi Malalas; Isaiah'a ağır bir işkence yapıldıktan sonra sürgün edildiğini, Alexander'ın ise cinsel organının kesilip bir çöplüğe atıldığını, o dönem birçok livata suçu işleyen kişinin tutuklandığını ve onların penisinin kesildiğini belirtmiştir⁸. Bu işkenceler sırasında sanıkları sokaklarda dolaştırılmışlardır⁹.

Avrupa kıtasında ise ilk önce İrlanda'da kullanılmaya başlanan ve ardından İngiltere topraklarına geçen *Libri Poenitentiales* (Pişmanlıklar İlahisi) kitabında, cinsel birçok suç ele alınmıştır¹⁰. Bu kitapta anal seks yapan oğlanlar, iki yıllık cezaya çarptırılırken, aynı işi yapan yetişkinler üç yıla, suçunu tekrarlayanlar ise yedi yıla varan hapis cezası ile cezalandırılmaktaydılar. Durum tecavüz olduğunda, birçok Avrupa ceza hukuku tıpkı Doğu Roma hukuku gibi cezalar vermektedir. Bir ceza kılavuzuna göre suiistimal edilen bir oğlanın (ki 5 yaşındaysa) bir hafta oruç tutması eğer işin içinde kendi rızası varsa yirmi gün oruç tutması cezası verilmiştir. XIII. yüzyıla ait bir Kastilya yasasında doğaya karşı gelen erkeklerin toplum önünde hadım edilmesi ve üçüncü gün ayaklarından asılarak ölene kadar öyle bırakılması ve cesedin oradan asla indirilmemesi yer almıştır. 1270'te Fransa'da çıkarılan bir kanunda ise; "oğlancısı olduğu kanıtlanan bir erkek testislerini kaybeder ve eğer aynı şeyi ikinci kez yaparsa, bu sefer organını kaybeder, üçüncü kez yaparsa da yakılır" maddesi konulmuştur¹¹. VIII. Henry'nin Katolik kilisesinden ayrılma süreci sırasında İngiltere Parlamentosu sodomi suçunu dini suç yerine sivil suç olarak adlandırmıştır. Böylece bu tür davaların yargılama yetkisini dini mahkemelerin

⁷ John Lascaratos ve Effie Poulakou-Rebelakou, "Child Sexual Abuse: Historical Cases in the Byzantine Empire (324-1453 A.D.)", *Child Abuse & Neglect*, Sayı: 24, 2000, s. 1088.

⁸ John Malalas, *The Chronicle of John Malalas*, trs. Elizabeth Jeffreys vd., Australian Association for Byzantine Studies Byzantina Australiensia, Melbourne, 1986, s. 253.

⁹ Lascaratos-Rebelakou, s. 1088.

¹⁰ Bernd-Ulrich Hergemöller, "The Middle Ages", *Gay Life and Culture*, Ed. Robert Aldrich, Thames & Hudson, London, 2006, s. 59.

¹¹ Eric Berkowitz, *Seks ve Ceza Arzuyu Yargılamanın Dört Bin Yıllık Tarihi*, çev. Orhan Düz, İstanbul, Kolektif, 2013, s. 143, 145, 157, 166, 171.

elinden almıştır¹². Yaşanan bu değişim Hollanda ve ardından devrim sonrası Fransız ceza kanunlarına geçerek pederasti suçu laik mahkemelerin kapsamına dâhil edilmiştir.

İslam'ın ortaya çıkışı ve yayılması ile birlikte, doğu dünyasının yaşam şekli ve hukuki düzeni de değişmiştir. Pederasti konusunda Tevrat'ta Sodom ve Gomorra kentinin anlatıları, biraz değişikliğe uğrayarak Lût kavmi üzerinden anlatılmıştır. İslam kaynaklarında Lût kavminin yaptıkları davranışları yapan kişiye *luti* yapılan fiile ise *livata* denmiştir. Livata fiili Kur'an-ı Kerim'de genel manada yetişkin erkekler arasındaki ilişkiyi ifade etmek için kullanılır. Ancak bu kapsama çoğunlukla pederasti anlamı da dâhil olmaktadır. Livata fiili ayrıca karısı ile anal yoldan ilişkiye girme anlamında da kullanılmaktadır. Bu ifadelerin sonucunda, livata fiilinin anal yolla ilişkiye girme, luti kelimesinin ise anal yol ile ilişkiye giren erkek anlamına geldiği görülmektedir. Kendisi ile ilişkiye girilmesine izin veren yetişkin erkeğe ise *muhannes* yahut *ma'bun* denilmektedir¹³.

Hadisler, İslam hukukunun temel kaynaklarından biridir. Lut kavmi ve dolayısıyla pederasti konusunda da çeşitli hadisler mevcuttur. *Kütüb-i Sitt'e* de İbn Abbas'tan aktarılan bir hadiste Peygamberin; "Kimin Lût kavminin sapık işini yaptığını görürseniz, faili de mefulü de öldürün" dediğini belirtmektedir. Ebu Davud ise İbn Abbas'ın; "Livata yaparken yakalanan bekâr (yani muhsan olmayan kişi) de recmedilir" dediği aktarılmıştır¹⁴. Cabir ibn-i Abdullah'tan aktarılan bir hadiste ise Peygamberin; "Ümmetim için en ziyade korktuğum şey Lût kavminin amelidir" dediği belirtilmektedir¹⁵. Dört Halife'den biri olan Hz. Ali ise; "bir lutinin taşlanması ve baş aşağı minarenden aşağı atılmasını" söylemiştir¹⁶.

İslam hukukunun bir diğer temel kaynağını ise dört büyük imamın hukuki yorumlarıdır. Dört imam bazı konularda ortak hüküm verirken

¹² Helmut Puff, "Early Modern Europe 1400-1700", *Gay Life and Culture*, Ed. Robert Aldrich, Thames&Hudson, London, 2010, s. 81.

¹³ Khaled el-Rouayheb, *Before Homosexuality in the Arab-Islamic World 1500-1800*, The University of Chicago, Chicago-London, 2005. s. 16-17.

¹⁴ Hadisler ile ilgili kullanılan kaynak; İbrahim Canan, *Hadis Ansiklopedisi Kütüb-i Sitt'e*, İstanbul (Basım tarihi yoktur), Akçağ Yayınları, C. 5, s. 201-204.

¹⁵ Canan, s. 203.

¹⁶ Charles Pellet, "Livat", *Müslüman Toplumlarda Erkekler Arası Cinsellik ve Erotizim*, Ed. Arno Schmitt-Jehoeda Sofer, çev. Dilek Canat, İstanbul, Kavram, 1995, s. 167.

bazı konularda farklı kararlar almıştır. Farklı hüküm verdikleri konulardan biri de zina ve tecavüz suçunun kapsamı hususundadır. İmam Şafi'nin zinanın cezası ile ilgili iki farklı görüşü bulunmaktadır. İmam Şafi, erkeklik organının, erkeğin ya da kadının mahrem kılınmış cinsel organına zorla sokmayı zina olarak tanımlandığı için erkeklere yahut erkek çocuklara yönelik cinsel istismarı zina ile eş değer tutmuş ve cezasını da hadd (cezası şeriatta belirtilmiş suçlar) olarak belirlemiştir¹⁷. Cezasına gelince öncelikle durumun zina olarak değerlendirilmesini ve fail olan kişi muhsan¹⁸ ise recmedilmesini, bekâr ise yüz sopa vurulmasını önermektedir. İkinci görüşü ise fail ve mefulün öldürülmesi yönündedir. İmam Şafi'nin bu yöndeki değerlendirilmesine İmam Malik ve bazı Hanbelî hukukçuları da katılmıştır¹⁹.

Ebu Hanife ve bazı Hanbelî hukukçuları ise zinanın tanımı konusunda farklı düşündükleri için değişik bir ceza uygun görmüşlerdir. Ebu Hanife; zinanın temelde penisin, vulvaya girmesi gerektiği yani kadının hamile kalma ihtimali yaratabilecek bir cinsel ilişki yaşanması halinde bir suç olduğunu belirtmiştir. Yetişkin erkekler arasında, pederasti durumunda yahut kadınlar ile anal ilişki kurulması durumunda yeni bir neslin ortaya çıkma ihtimali olmadığı için livata fiilinin zina dâhiline değerlendirilmemesi gerektiğini belirtmiştir²⁰. Bu yüzden livata suçu her ne kadar ilahi bir ceza görmesi gerekse de gerçekleştiğinde kişilere hadd cezası (zina için recm) yerine ta'zir cezasını uygun görmüştür. Ceza kapsamında bu kişilerin ölünceye yahut tövbe edinceye kadar hapsedilmesi gerektiğini savunmuşlardır²¹. Ancak İslam hukuku her ne kadar livata fiiline karşı çıksa da laf atma, öpüşme okşama ya da anal olmayan ilişkiler ciddi suçlar olarak görülmemiştir²².

¹⁷ Amira Sonbol, "Osmanlı Mısır'ı ve Modern Mısır'da Tecavüz ve Hukuk", *Modernleşmenin Eşiğinde Osmanlı Kadınları*, Ed. Madeline C. Zilfi, çev. Necmiye Alpay, İstanbul, TVYY, 2014, s. 214.

¹⁸ Akıllı, erginlik çağına girmiş, hür ve Müslüman olan, zinâ vb. haramlardan sakınan, iffetli (erkek).

¹⁹ Everett K. Rowson, "Homosexuality ii- In Islamic Law", *Encyclopædia Iranica*, Vol. XII, New York, 2004, s. 442.

²⁰ Dror Ze'evi, *Müslüman Osmanlı Toplumunda Arzu ve Aşk*, çev. Fethi Aytuna, İstanbul, Kitap Yayınevi, 2008, s. 69.

²¹ Sonbol, s. 214-215.

²² El-Rouayheb, s. 6.

2. Osmanlı Kanunnamelerinde Pederasti

Uygulanışı ve getirdiği standartlar açısından hukuk bir denetleme ve düzenleme aracıdır. Bu nedenle doğru ve yanlışın tanımları hakkında birçok değerli bilgi vermektedir²³. Osmanlı hukuk sistemi, içerisinde değişik parametrelerin olduğu karma bir sistemdir. Eski Türk gelenekleri, Moğol yasaları, örfi hukuk olarak sistemin içinde kendini gösterirken, bir yandan Müslüman bir devletin uyması gereken Şer'i yasalar sistemde yer almıştır.

Osmanlı hukuk hayatındaki en büyük dönüm noktası kuşkusuz II. Mehmed döneminde yaşanmıştır. İstanbul'un fethinin ardından II. Mehmed'in sınırsız güç kazanması, merkezi ve mutlak imparatorluğukurmuş olması bu konuda etken olmuştur. İnalcık'a göre; "Osmanlı padişahlarının en nüfuzlusu ve serbest fikirlisi olarak o (II. Mehmed) mutlak hükümdarlık haklarını, devleti muayyen bir maksada göre düzenleme ve serbest kanun koyma istikametinde kullanmıştır. Kısaca, o yasa ve kanun hükümdarı olmuştur²⁴." II. Mehmed; daha önceden fermanlar halinde yayınlanmış olan çeşitli konulardaki hükümleri mecmualar halinde derlemiştir²⁵. II. Mehmed döneminde biri devlet teşkilatına diğeri ise idare, maliye ve cezalara ait iki tane kanunname toplanmıştır. Şu ana kadar tespit edilen ilk derli toplu bu padişah kanunnamesinde erkek çocuk istismarı ile ilgili doğrudan bir hüküm yoktur²⁶. Bu konudaki Osmanlı kanunnamelerindeki ilk yasalar II. Bayezid zamanında düzenlenen kanunnamelerde yer almıştır.

Osmanlı Devleti de diğer bütün iktidarlar gibi cinsellik ve hazları düzenlemek için kanun yolunu tercih etmiştir. Foucault'ta göre; öncelikle iktidarlar, cinselliğe yasasını dayatan bir yapıdadır çünkü iktidarın cinsellik ve hazlar üzerinde onlara "hayır" demekten başka kudreti yoktur, öğeleri yok sayar ve kopukluklar yaratır. İkinci olarak, iktidar cinselliğin bir "düzene" dâhil olmasını yasaklar, cinselliğin, yasa yoluyla olan ilişkisinden yola çıkarak deşifre edilmesini sağlar. Yaklaşmayacaksın, dokunmayacaksın,

²³ Ze'evi, s. 62.

²⁴ Halil İnalcık, *Osmanlı'da Devlet Hukuk ve Adâlet*, İstanbul, Kronik, 2016, s. 83.

²⁵ Hilal Ortaç, "Manisa Kütüphanesinde Bulunan 7079 no'lu Kanunnamenin Çeviri Yazısı ve Açıklaması", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 1987, s. 5.

²⁶ Belkıs Konan, "Osmanlı Hukukunda Tecavüz Suçu", OTAM, S. 29, Ankara, 2011, s. 157; Ahmed Akgündüz, *Osmanlı Kanunâmeleri ve Hukukî Tahlilleri, Osmanlı Hukukuna Giriş ve Fatih Kanunnâmeleri*, 1. Kitap, İstanbul, Fey Yayınları, 1990, ss. 347-348.

tüketmeyeceksin, haz duymayacaksın, konuşmayacaksın, ortaya çıkmayacaksın diyerek bir yasaklama politikasına giden iktidar, cinselliği kendi kendinden vazgeçirme çabası içerisine girer. Hazzı ve cinselliği ceza ile tehdit eden iktidar eğer ortadan kaldıramıyorsa o zaman ortaya çıkmasına izin vermeyecektir. Bütün bunların sonucunda iktidar kendi izni olmadığına olur vermemek, onun söylenmesini engellemek ve onun var olduğunu reddetmek yoluna gitmektedir²⁷.

İktidarın hazları kontrol altına alma-yasaklama durumu, Osmanlı hukukunda erkek çocuklara yönelik istismarları kapsayan tek bir kelime olmayıp, çeşitli adlandırılmalar yapılmasına neden olmuş olabilir. Burada Osmanlı hukukunda erkek çocuk denilince neyi kapsadığını açıklamak yerinde olacaktır. Modern hukukta çocukluk ve yetişkinliği belirleyen zamana dayalı rakamlardır. Kişi belli yaşlar arasında çocuk, belli bir yaştan sonra ise yetişkin olarak kabul edilmektedir. Ancak modern öncesi dönemde doğum kayıtlarının devlet tarafından tutulma imkânı olmadığından dolayı kişilerin yaşlarını belirlemek neredeyse imkânsızdır. Bundan dolayı kişinin fiziksel özelliklerinde bazı belirtiler aramak gerekmektedir. İslam hukuku bebeklikten ne zaman çıkılıp, çocuk olunduğu yönünde kesin bir hüküm vermemekle birlikte, üst sınırı hakkında bize biraz daha fazla argüman sunmaktadır. Ağırlıklı olarak Hanefi ekolünü takip eden Osmanlı hukukunda bir erkeğin sakalı çıkmışsa, cinsellik faaliyetleri başlamışsa, 12 yaşından itibaren buluğa erdiği, bu emarelerin olmaması durumunda ise bir erkeğin en fazla 18 yaşında yetişkin bir erkek olarak kabul edilmesi gerektiği belirtilmiştir²⁸. Böylece çocuk tanımı için gerekli bir üst yaş sınırı belirlenmiştir. Erkek çocukları tanımlamak için oğlan (اوغلان), emred (امرد), bâliğ (بالغ) gibi kelimeler kullanılmıştır. Oğlan çekme (اوغلان چکمه), fiil-i livata (فعل لواطه), fiil-i şenî (فعل شنيع) gibi hukukî terimler ise erkek çocuklarına yönelik cinsel istismarı anlatırken başka manalara da denk gelmektedir. Oğlan çekme; erkek çocuklarını kaçırma manasını da kapsarken, livata genel olarak anal ilişkiye karşılık gelmekte ve böylece kadınları ve kız çocuklarını da kapsamaktadır. Kötü, çirkin fiil anlamına gelen fiil-i şenî, livata kelimesinin kapsadığı alana denk gelmekte ancak ağırlıklı olarak

²⁷ Foucault, ss. 63-64.

²⁸ Mehmet Ertuğrul Düzdağ, *Şeyhülislâm Ebussuud Efendi Fetvaları Işığında 16. Asır Türk Hayatı*, İstanbul, Enderun Kitabevi, 1972, s. 33.

erkek çocuklarına yönelik istismarı vurgulamaktadır. Kanunnamelerde çoğunlukla oğlan çekme ve livata kelimeleri kullanılmaktadır. Erkek çocuk kaçırmaya olarak kullanılan oğlan çekmenin, erkek çocuklarına yönelik cinsel istismarı da kapsadığı düşünülebilir, bu tabir çocuk kaçırmaya, fidye vb. durumlar için kullanılabileceği gibi tecavüz amacıyla da kullanılabilir.

Daha önce dört mezhep hukukunun tecavüz tanımı hakkındaki ikilemden bahsetmiştik. Ebu Hanife'nin erkek çocuklarına yönelik suçta zina kapsamına dâhil etmediği için II. Bayezid kanunnamesinde zina ile ilgili cezaların yer aldığı bölümde erkek çocuklarına yönelik cinsel istismara verilen bir ceza yoktur. Ancak dördüncü kısımda kız ve erkek çocuk kaçırmaya (yahut tecavüz) cezası yer almaktadır. Bu bölüme eklenmesinin nedeni siyaset cezasının kapsadığı alandan kaynaklanmaktadır. Siyaset cezası kamu hukuku alanında dinin genel koşullarına ters düşmeyecek şekilde yapılan devlet düzenlemelerine verilen addır²⁹. Cezası şeriat tarafından belirtilmeyip yöneticinin ya da hâkimin takdirine bırakılan ta'zir cezası da siyasetin kapsamına girmektedir. Dördüncü kısmın birinci maddesinde;

*“kız ve oğlan çeken kişinin ve hıyânet ile bir ecnebinin evine giren kimsenin ve avret ve kız çekmeğe varan kimesnenin içmeği (emceği) kesile”*³⁰

denilerek hem kız hem de erkek çocuk kaçıran (veya tecavüz eden) kimsenin ve zorla bir yabancıнын evine giren kimsenin penisinin kesilmesi cezası verilerek bu suç ta'zir kapsamına alınmıştır³¹. Hanefi hukukuna göre eğer bir kişi erkek çocuğuna tecavüz ederse ve o kişinin bu anlamda ilk suçu ise kişi tövbe edene kadar hapse atılmalı, eğer ikinci defa bu suçu işlerse kadı onayıyla idam edilmelidir. Ancak Osmanlı kanunnamelerinde uygulanmasa da genel olarak penis kesme cezası uygun görülmüştür.

Oğlan çekme maddesi I. Selim kanunnamesinde de aynen tekrarlanmıştır³². Bu maddenin dışında kanunnamenin zina ve benzeri suçlara verilen cezanın yer aldığı ilk bölümünün 4. maddesine şöyle bir kısım eklenmiştir;

²⁹ H. Yunus Apaydın, “Siyaset-i Şer'iyye”, *DİA*, C.37, Ankara, 2009, s. 299-304.

³⁰ Ahmed Akgündüz, *Osmanlı Kanunâmeleri ve Hukukî Tahlilleri*, II. Bâyezid Devri Kanunânemeleri, 2. Kitap, İstanbul, Fey Yayınları, 1990, s. 43.

³¹ Ancak böyle bir uygulamaya şu ana kadar mahkeme kayıtlarında rastlanılmamıştır.

³² Ahmed Akgündüz, *Osmanlı Kanunânemeleri ve Hukukî Tahlilleri*, Yavuz Sultan Devri Kanunânemeleri, 3. Kitap, İstanbul, Fey Yayınları, 1991, s. 89n.

“eğer bir kimsenin oğlun öpse veya yoluna varub söylese, muhkem ta’zir edüb ağaç başına bir akçe alına. Kadı maslahat gördüğü yerde hapis dahi ede”³³.

Böylece kanunnamelerde ilk defa çocuklara yönelik sadece cinsel amaçlı fiziksel yakınlıklar kapsamına alınmıştır³⁴. Bu maddede bir kişi, erkek çocuğu öpse veya bir yerde laf atsa o kişiye, ta’zir cezasını verilebileceği ve kadı efendinin gerekli görmesi durumunda ise hapsedilebileceği belirtilerek Hanefi ekolüne göre ceza verilmiştir.

I. Süleyman devri kanunlaşmaya çok fazla ilgi gösterilen bir dönem olduğundan kendisine Kanunî lakabı verilmiştir. Bu dönemde yayınlanan merkez kanunnamelerinde erkek çocuklarına yönelik hem fizikî hem de sözlü saldırılar kanunnamenin ilk kısmı olan zina ve livata bölümünün kapsamına alınmıştır. Bu bölümde de oğlan çekme olarak şu madde tekrarlanmıştır;

“ve eğer oğlan çeken veya kız çeken kimesnelerin, hıyanet ile evine girenin ve avret-kız çekmeğe bile varanun siyaset için zekerlerin keseler”³⁵.

Oğlan çekmenin yanı sıra I. Selim kanunnamesinde yer alan oğlan öpmeye veya laf atma suçuna yönelik ceza burada da tekrarlanmıştır;

“eğer bir kişinin oğlun öpse veya yoluna varub söylese muhkem ta’zir idüb ağaç başına bir akçe cürm alına, eğer habs dahi itseler kadı maslahat gördüğü yirde ide”³⁶.

Aynı bölümün en sonuna ise şöyle maddeler eklenmiştir;

“ve eğer akl-ı balığ bir kişi livata kılsa evlü olub gani olsa üç yüz akçe cürm alına ve mutavassitü’l-hal olandan iki yüz akçe cürm alına, ve mutavassitü’l-hal olandan iki yüz akçe cürm alına. Ve fakirü’l-halden yüz akçe cürm alına, ve dahi aşağı hallüden elli veya kırk akçe cürm alına. Ve eğer livata iden ergen olsa ganisinden yüz, vasıtından elli, fakirinden otuz akçe cürm alına”³⁷.

Şeriat gibi Osmanlı hukuk sistemi adalete dayanan bir hukuk sistemidir. İnsanlar arasında temel ayrımlar olduğunu kabul eder ve kanunun da bunlara farklı uygulamasını gerektiğini düşünür. Cinsel suçlarla ilgili tartışmalarda da birçok temel ayırım çizgisi mevcuttur. Bunlardan ilki erkek

³³ Akgündüz, 1991, s. 89.

³⁴ Sözlü taciz ile ilgili bir dava için bakınız; Leslie Peirce, *Ahlak Oyunları 1540-1541 Osmanlı’da Ayntap Mahkemesi ve Toplumsal Cinsiyet*, İstanbul, TVYY, 2005, s. 258.

³⁵ Ahmed Akgündüz, *Osmanlı Kanunâmeleri ve Hukukî Tahlilleri, Kanunî Devri Kanunnameleri I. Kısım Merkezî ve Umumî Kanunnameler*, 4. Kitap, İstanbul, Fey Yayınları, 1992, s. 297.

³⁶ Uriel Heyd, *Studies in Old Ottoman Criminal Law*, Ed. V.L. Menage, Oxford, 1973, s. 61.

³⁷ Heyd, s. 64.

ile kadın arasında olmuştur³⁸. İkinci ise köle ile hür arasında yapılmış, üçüncü olarak evli olanla ergen arasında yapılmış ardından bu kişiler de mal varlıklarına göre bir ayrıma tâbi tutulmuşlardır. Sadece livata suçunda değil, değişik suçlarda da bu ceza yöntemi uygulanmıştır. Devlet bu anlamda gelir sağlama yöntemine gitmiştir. Üstelik hapisaneler her yerde mevcut değildir. Mahkûmların bir yerden bir yere taşınması zorluğu bir yana, devlet bu dönemde sürekli bir fetih ve savaş halinde olunca sürekli gelire ihtiyacı olmuştur. II. Mehmed döneminden itibaren bazı cezaların kalebentlik ve kürek cezasına çevrilmesinin nedeni de devletin gerekli ihtiyaçları doğrultusunda gelişmiştir³⁹.

Kanunnamelerde yer alan bu maddelerde livata fiilini gerçekleştiren kişilerin öncelikle akıl sağlığının yerinde olması beklenirdi. Ardından kişinin evli olup olmadığına bakılırdı. Eğer kişi evli ise, cezası para cezasına çevrilerek, sahip olduğu mal varlığına göre cezasını ödemesi beklenirdi. Kişiler mal varlığına ve ödeme şekline göre üçe ayrılarak, zengin olanlardan 300, orta halli olanlardan 200, fakir olanlardan ise 100, çok fakir olanlardan ise 50 ya da 40 akçe alınması uygun görülmüştü.

Eğer suçu işleyen kişi ergen ise o zaman da yine zenginliğine göre üçe ayrılarak, zengininden 100, orta hallisinden 50, fakirinden ise 30 akçe para alınması istenmiştir.

Osmanlı'da her eyaletin kendi kanunnamesi mevcuttur. Bu kanunnameler çoğunlukla merkezi kanunnameler ile uyumlu iken, bazen coğrafi farklılıklardan oluşan geleneklerden ötürü farklılıklar gözlenmektedir. I. Süleyman döneminde düzenlenen eyalet kanunnamelerinde de pederasti suçuna yer verilmiştir. Rumeli bölgesine ait kanunnamelerde bu suça yönelik yaptırımlar mevcuttur. 1565'de yeniden düzenlenen Bosna Sancağı kanunnamesinde de merkezi kanunnamelerle ortak hareket edilmiş;

"eğer kız veya oğlan çeken veya hıyânetle kimesnenin evine avret veya kız çekmeğe bile varanın siyâset için zekeri kesile,

*Bir kişinin oğlan öpse veya yolun alsa muhkem ta'zîr idüb iki ağaç başına bir akçe cürm alına"*⁴⁰

³⁸ Ze'evi, s. 67.

³⁹ İdris Bostan, *Osmanlı Bahriye Teşkilâtı XVII. Yüzyılda Tersane-i Amire*, Ankara, TTK, 1992, s. 213.

⁴⁰ Ahmed Akgündüz, *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri, Kanunî Devri Kanunnâmeleri II. Kısım Eyalet Kanunnâmeleri II*, 6. Kitap, İstanbul, Fey Yayınları, 1993, s. 466.

maddeleri yer almıştır.

Rumeli eyaleti dışında Anadolu Eyaleti kanunnamesinin ikinci maddesinde;

“meselâ kız ve oğlan çeken kimsenin ve hıyânetle bir ecnebinin evine giren kimesnenin ve avret ve kız çekmeğe bile varan kimesnenin imciğini keseler”⁴¹

maddesi yer almış ve merkezî kanunnameler dışında bir ceza uygun görülmemiştir.

Ancak Ankara Sancağına bağlı olan Bozok (Yozgat) kazası kanunnamesinde genel kanundan farklı olarak şu madde yer almaktadır;

“ve oğlan çekseler arıdalar ve illâ ki yirmi dört altın alına. Ve eğer muhannes⁴² ise iki tarafa zina haddin vuralar; eğer vurulamazsa zinâ cürmü gibi her birinden alına”⁴³.

Bu maddede oğlan kaçıran (ya da tecavüz eden) kişinin, zenginliğine bakılmadan yakalandığında sadece yakalandığı için 24 altın vermesi emredilmiştir. Ayrıca (büyük ihtimalle) çocuk; efemine, daha önce de aynı şeyi yapmışsa veya bu işi para karşılığı yapıyorsa o zaman hem çocuğa hem de faile zina suçunun cezasının verilmesi öngörülmüştür. Eğer cezayı çekmeleri mümkün değilse zina suçu kadar para cezası olan, ergenler için 12 altın, evliler için ise 15 altın ödemesi emredilmiştir. Bu durum hem Hanefi hukuku açısından hem de merkezi kanunnameler açısından biraz farklılık göstermektedir. Çünkü daha önceki hiçbir kanunnamede çocuğun suçluluğu ile alakalı bir durumdan bahsedilmemiştir.

I. Süleyman'ın ardından tahta çıkan II. Selim kanunnamelerinde de daha önceki durum tekrarlanmıştır;

“kız yahud oğlan çeken kimesnenin ve hıyânet üzere ecnebi evine girenin ve avret ve kız çekmeğe bile varanın içmeği kesile”⁴⁴.

II. Selim'in halefi olan III. Murad döneminde yayınlanan kanunnamede ise bu madde değişikliğe uğrayarak;

⁴¹ Ahmed Akgündüz, *Osmanlı Kanunâmeleri ve Hukukî Tahlilleri, Kanunî Devri Kanunâneleri II. Kısım Eyalet Kanunâneleri I*, 5. Kitap, İstanbul, Fey Yayınları, 1992, s. 57.

⁴² Kubbealtı lügatinde; kalles, korkak, alçak, nâmert olarak geçmektedir. Redhouse'ta ise efemine ve oğlan gibi anlama geldiği yazmaktadır. James W. Redhouse, *A Turkish and English Lexicon*, Libraire Du Liban, Beirut 1987, s. 1781.

⁴³ Akgündüz, s. 227.

⁴⁴ Ahmed Akgündüz, *Osmanlı Kanunâmeleri ve Hukukî Tahlilleri, II. Selim Devri Kanunâneleri*, 7/II. Kitap, İstanbul, Fey Yayınları, 1994, s. 356.

“eğer kız veya oğlan çeken kimesnenin veyahud yoluna varub söylese, kâdî muhkem ta’zir idüb ağaç başına bir akçe cerîme alına”⁴⁵

şeklinde değiştirilmiştir. Burada ilk defa bir padişah kanunnamesinde penisin kesilmesi yerine ta’zir cezası türünden sopa cezası verilmiş ve sopa başına da bir akçe para ödemesi kararlaştırılmıştır. Daha önceki kanunlarda her ne kadar penis kesilme cezası öngörülse de mahkemelerde bu yol takip edilmeyerek daha çok kürek ve para cezası gibi cezalar verilmiştir. Belki de III. Murad döneminde kanunnameyi düzenleyenler bu ikililiği ortadan kaldırmak üzere genelde mahkemelerde verilen cezayı merkezi kanunnameye yerleştirmek istemiş olabilirler. Genel kanunnamelerin aksine böyle bir ceza verilmesinin nedeni bu dönemde Osmanlı’nın çeşitli coğrafyalarında patlak veren isyanları bastırmak üzere, devletin yaptığı harcamalara bir gelir oluşturmak da olabilir. Madde de verilen ceza çok uzun süre kalmadan eski haline dönmüştür. Ayaklanmaların sona erdirilmesinin ardından, I. Ahmed kanunnamesinde yeniden;

“ve dahi kız oğlan çeken ve hıyanet ile kimesnenin evine girenlerün ve avret ve kız çekmeğe varan kimesnenin zekeri kesile”⁴⁶

cezası getirilmiştir.

3. Osmanlı Fetvalarında Pederasti

Osmanlı hukuk yapısının bir diğer boyutu da kuşkusuz şeyhülislamların verdikleri fetvalardır. Fetva kelime anlamı olarak fıkıhta; “fakih bir kişinin sorulan fıkhi bir meseleye yazılı veya sözlü olarak verdiği cevap, ortaya koyduğu hüküm” olarak geçerken, örfte ise; sorulan dini sorulara müftüler tarafından yazı ile verilen cevap olarak geçmektedir⁴⁷.

Osmanlı’da şeyhülislamların verdikleri fetvaların biçimi XV. asırdan XX. asıra kadar pek değişmemiştir. Kişi isimleri açıklanmayan fetvalarda erkekler için genel olarak; Zeyd, Amr, Bekir, Halid, Velid gibi isimler kullanılırken kadınlar için ise; Hind, Zeyneb, Hadice, Ümmü Gülsüm,

⁴⁵ Ahmed Akgündüz, *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri*, III. Murad Devri Kanunnâmeleri, 8/I. Kitap, İstanbul, Fey Yayınları, 1994, s. 113.

⁴⁶ Ahmed Akgündüz, *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri*, I. Ahmed Devri Kanunnâmeleri, 9/I. Kitap, İstanbul, Fey Yayınları, 1996, s. 494.

⁴⁷ Fahrettin Atar, “Fetva”, *DİA*, C.12, İstanbul, 1995, s. 486-487.

Rabia gibi isimler kullanılmıştır. İlk önce soru bu isimler kullanılarak kısa biçimde anlatılarak sorulur. Daha sonra şeyhülislam cevap kısmında; olur, olmaz, uygundur, uygun değildir, Allahu'l-alem (Allah bilir) gibi cevaplar verir. Bazen ise en sonuna verilen fetvanın kimden referans alındığı da yazılmıştır⁴⁸.

Osmanlı döneminde çocuklara yönelik istismar ile ilgili konular da kuşkusuz fetvalarda yer almıştır. Fetva kitaplarında bu konular genellikle hadd (*kitabü'l-hudud*) bölümünde yer almış ancak daha çok ta'zir cezası verilmiştir. Ta'zir cezalarının ayrı değerlendirildiği kitaplarda ise çocuk istismarı konusu bu bölümde (*kitabü't-ta'zir*) yer almıştır. Fetvaların daha fazla ayrıntılı sınıflandırıldığı büyük kitaplarda ise livata adı altında ayrı bir bölüm (*fil-i livata*) açılarak bu bölüm içinde değerlendirilmiştir.

Osmanlı'da çocuklara yönelik istismar üzerine en eski fetva veren kişilerden biri ise Kemalpaşazâde'dir. 1526'da Zenbilli Ali Efendi'nin yerine şeyhülislamlığa getirilmiş ve 1534'teki ölümüne kadar bu görevi sürdürmüştür⁴⁹. İstanbul Atatürk Kitaplığında yer alan bir el yazmasında fetvalarının bir kısmı yer almaktadır⁵⁰. Müellifinin bilinmediği eserde fetvalar bir konu sıralaması içerisinde ilerlemekte ve çocuklara yönelik sözlü-fiziksel taciz ile alakalı çeşitli hükümler bulunmaktadır. Hatta kendisine sorulan bir soruda;

“Mesele: Zeyd Hak Teâlâ oğlanı livata için yaratdı dise ne lazım olur?

el-cevab: Ta'zir-i belîğ⁵¹ ve tecdid-i iman ve nikâh lazım olur”⁵²

yani bir erkeğin “Allah oğlanları biz onlarla ilişkiye girelim diye yarattı” dese ne tür bir ceza verilmesi gerekir denilmektedir. Çocuklara yönelik cinsel istismarı sözleriyle dahi destekleyen bir adam için Kemalpaşazâde o kişinin

⁴⁸ Uriel Heyd, “Osmanlı Fetva Müessesesinin Bazı Tezahürleri”, *Türk Hukuk ve Kültür Tarihi Üzerine Makaleler*, çev. Fethi Gedikli, Ankara, Ankara Okulu, 2014, s. 72-83.

⁴⁹ Şerafettin Turan, “Kemalpaşazâde”, *DİA*, C.25, İstanbul, 2002, s. 238.

⁵⁰ *Fetava Suretleri Şemseddin b. Ahmed*, Bel. Yz. K.826-3, 105b'den başlamaktadır.

⁵¹ Ta'zir cezaları çeşitli olduğundan daha önce bahsedilmişti. Ta'zir cezalarından biri de el yahut bir değnek ile dövülmesinden ibarettir. Değnekle dövmenin alt miktarı genelde üç darbeden aşağı olmayacağı ifade edilirken üst sınırı Ebu Hanife'ye göre otuz dokuzdur. Ta'zir-i belîğ için ise Kemalpaşazâde bu sayıyı kadı efendinin belirleyeceğini ve yüz değneğe kadar çıkabileceğini söylemiştir. Bkz. *Fetava Suretleri Şemseddin b. Ahmed*, v. 114b.

⁵² *Fetava Suretleri Şemseddin b. Ahmed*, v. 112b

ilk önce ta'zir-i belîğ cezasına çarptırılmasını, ardından hem imanını ve buna bağlı olarak nikâhını tazelemesini gerektiğini söylemektedir.

Kendisine sorulan bir başka soruda ise;

“Mesele: Zeyd bir sağır oğlana livata itse ne lazım olur?”

el-cevab: Ta'zir-i belîğ lazım olur”⁵³.

Açık bir şekilde bir adamın küçük bir çocuğa yaptığı tecavüzün ardından ne tür bir ceza verilmesi sorulmuştur. Kendisinin cevabi ta'zir-i belîğ olmuştur.

Kemalpaşazâde'ye yöneltilen bir başka fetvada ise din ayırımına gidilerek;

“Mesele: Bir zımmî bir oğlana livata eylese ne lazım olur?”

el-cevab: Ta'zir lazım olur”⁵⁴

denilmiş ve farklı dinden birinin böyle bir suçu işlediğinde ne tür bir ceza gerektiği sorulmuştur. Yanıt olarak ise ta'zir-i belîğ değil sadece ta'zir verilmiştir. Buradan bu suçu devletin birincil resmi dinine mensup biri işlediğinde daha ağır bir ceza ile karşılandığı düşünülebilir. Ancak ta'zir cezasının çeşitliliği daha fazla olduğundan kesin bir yoruma gidilememektedir. Aynı doğrultudaki bir başka fetvada ise;

“Mesele: Bir zımmî kafır bir zımmî oğlana livata eylese şer'an ne lazım olur?”

Cevab: Ta'zir lazım olur”⁵⁵

cevabı, bize cezanın mağdurun dinine göre değil de suçu işleyen dinine göre farklı verildiğini düşündürmektedir. Osmanlı hâkimiyeti altında yaşayan gayr-i Müslimler kendi aralarında bir sorun yaşadıklarında sorunu kendi mahkemelerinde çözebilecekleri gibi, İslam mahkemelerine de başvurabilmektedirler. Bu yüzden ikinci fetvada suçlu ve mağdur da gayr-i Müslim olsa kadı efendilerin nasıl hüküm vermesi gerektiğine dair bir örnektir. Yine suçlunun Müslüman olduğu başka bir fetvada;

“Mesele: Zeyd kuluna oğlumdur dese sonra oğlu olmağa salâhiyeti dahi olsa ol kula livata

⁵³ Fetava Suretleri Şemseddin b. Ahmed, v. 113a.

⁵⁴ Fetava Suretleri Şemseddin b. Ahmed v. 114b.

⁵⁵ Fetava-yı İbn Kemal, Nuruosmaniye Kütüphanesi 1967, v.28a; Ahmet İnanır, *İbn Kemal'in Fetvaları Işığında Osmanlı'da İslam Hukuku*, Yayınlanmış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008, s. 281.

etse ne lazım olur?

el-cevab: Ta'zir-i belîğ lazım olur"

diye açıklanmıştır. Burada hukuki parametreler daha farklı olmasına rağmen yani kişi bir köle için hem "bu benim çocuğumdur" dese ki bu çocuk o adamın çocuğu olabilecek vasıflara sahip olsa ve bu adam o çocuğa tecavüz etse denmesine rağmen diğer suçlara verilen aynı ceza bu durum için de geçerli olmuştur. Bu fetvada çocuğun köle kökenli olup kişi tarafından kendi çocuğu olarak adlandırılması vurgulanmıştır.

Kemalpaşazâde'nin ardıllarından biri meşhur şeyhülislam Ebussuud Efendi'dir. 1545'te Fenarizade Muhiddin Efendi'nin ardından şeyhülislamlığa atanmış ve yaklaşık 30 yıl bu görevde kalmıştır⁵⁶. Büyük bir âlim olarak kabul edilen Ebussuud Efendi'nin daha hayattayken verdiği fetvalar toplanmıştır. Verdiği fetvalarda Hanefî mezhebinin takip etmiştir. Bu toplu fetvaların içinde çocuklara yönelik cinsel istismar ile alakalı hükümleri de Ebu Hanife'nin verdiği hükümler doğrultusunda olmuştur. Bunlardan biri hemen hemen her şeyhülislama yönetilen şu sorudur;

"Mesele: Zeyd oğlu Amr-ı emrede Bekr ne'üzübillah amel-i kavm-i Lût ettiğın isbat eylese Bekr'e ne lazım olur?"

el-cevab: Mu'tadî ise izn-i imamlâ katl olunmak meşrudur zina gibi ihsan dahi lazım olmaz"⁵⁷.

Yöneltilen bu soruda yetişkin bir erkeğin bir çocuğa yönelik cinsel istismarı olsa ve bu istismarı çocuğun babası ispatlasa, faile nasıl bir ceza verilmesi gerektiği sorulmuştur. Cevap olarak fail eğer bu işi alışkanlık haline getirmiş ise kadı efendinin izniyle öldürülmesi gerektiğini söylemiştir. Daha önceden belirtildiği gibi Ebu Hanife de bu doğrultuda karar vermiş ve failin ilk suçuyorsa tövbe edene kadar hapse atılmasını, bunu alışkanlık haline getirmişse idam edilebileceğini söylemiştir.

Osmanlı devletinde kadı efendiler idam hükmü verebilmelerine rağmen, bunu ancak Divan-ı Hümayun'dan gelen karar doğrultusunda uygulamaya koyabilirdi. Bu fetvada dikkati çeken noktalardan biri ise çocuğun babasının olayı ispatlaması gerektiğine vurgu yapılmasıdır. İslam ve Osmanlı hukukuna göre; müddei iddiasını ispatla mükelleftir. Bir kişi davayı açtığında, suçlu

⁵⁶ Ahmet Akgündüz, "Ebüssûd Efendi", *DİA*, C.10, İstanbul, 1994, s.365; Düzdağ, 1972, s. 22.

⁵⁷ Düzdağ, s. 159.

olduğunu iddia ettiği kişinin suçunu şahitlerle ispatlaması gerekmektedir. Bu şahitler de muhitçe bilinen ve sözüne güvenilen insanlardan olmalıdır. Normalde zina cezasını ispatlamak için dört erkek şahit gerekmektedir. Ancak bu durum da livata suçu için iki şahit diye kabul edilmektedir⁵⁸. Eğer davayı açan kişi şahit getiremezse yahut şahitleri güvenilir değilse, açtığı dava iftira davasına dönüşür ve bir anda suçlu konumuna gelebilir. Böyle durumlarda da kişi iyi bir kişinin olup olmadığı, yaşadığı muhitteki insanlara sorulur ve ona göre hüküm verilirdi. Bu fetva da Kemalpaşazâde ve sonrasında gelecek olan şeyhülislamların fetvalarında atlanabilen bu ibareyi tekrar hatırlatmıştır.

Erkek çocuğuna yönelik cinsel istismarlarda suçlunun dininin ceza konusunda etkin olabileceğini Kemalpaşazâde'nin verdiği fetvalarda görmüştük. Ebussuud Efendi de kişilerin mesleğine yönelik bir ayrımın olabileceği doğrultusunda bir hüküm vermiştir. Ayrıca Osmanlı'daki tecavüz davaları bazen sadece tecavüze yönelik cezanın verilebileceği davalardan oluşmamaktadır. Çoğu zaman tecavüz, darp, yaralama, kaçırma ile birlikte bir bütün suç teşkil etmektedir. Bir fetvada Ebussuud'a şöyle sorulmuştur;

“Mesele: Alaybeyi olan Zeyd, Amr ile Bekri Beşir-i emrede ‘getiriverin’ deyu gönderüb mezburlar dahi Beşiri kaçub saklandığı komşusu Halid evinden güçle çıkardub Zeyd’e ilediverüb Zeyd Beşir-i emredi bir dağa alub gidüb haşa güçle livâta eylese şer’an ne lazım olur?

el-cevab: Zeyd katl olunmak meşrudur müteahhil değil ise dahi katl olunmaz ise darb-ı şedid ve habs-i medid lazımdır ve azl edilmesi lazımdır bu emirde musahale eden erbab-ı hükmün ind-allâhiteala özürleri yokdur cevabları yokdur Amr ile Bekre ta’zir-i şedid⁵⁹ ve habs-i medid lazımdır⁶⁰.

Bu fetvada bir alaybeyinin emrindeki adamlarına bir erkek çocuğunu getirin diye emir verse, çocuk saklandığı komşusunun evinden zorla alınıp alaybeyine getirilse ve o kişi çocuğu dağa kaldırıp tecavüz etse bu kişiye nasıl bir ceza verileceği sorulmuştur. Ceza olarak ise alaybeyi eğer evli ise katledilmesi gerektiği, değil ise katledilmeyip şiddetli bir dayak ve ardından hapis cezası ile görevinden azledilmesi gerektiğini söylemiştir. Diğer yandan onun bu emrine

⁵⁸ Mesele: Livata için nisab-ı şehadet kaçdır?, el-cevab: İki; Feteva, Süleymaniye Kütüphanesi, İsmihan Sultan, N.241, v.151a. (Fetvaların kimin olduğu belirtilmemiş.)

⁵⁹ Ebussuud Efendi, İmam Ebu Yusuf ve Züfer’in görüşlerini esas alarak yetmiş dokuz değnek olduğundan bahsetmiştir. Bkz. Yegân Efendi, Veli b. Yusuf (998-1589), *Mecmûatü'l-Fetava*, Mft. Ktb.187, v.69a.; Pehlul Düzenli, *Osmanlı Hukukçusu Şeyhülislâm Ebussuud Efendi ve Fetvaları*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2007, s. 122.

⁶⁰ Düzdağ, s. 159.

uyup çocuğu ona getiren kişilere ise ta'zir-i şedid ve hapis-i medid gerektiğini söylemiştir.

Bu fetvada da aslında ilk olarak kişinin alaybeyi olması vurgulanmış ve bir devlet görevlisinin bu tür bir suç işlediğinde nasıl bir ceza alması gerektiği belirtilmiştir. İleride de göreceğimiz gibi Osmanlı devlet düzeni sağlamak için yahut düzenin işleyişini kolaylaştırmak için görevlendirdiği insanlar, düzeni bozduğunda verdiği hüküm çok daha ağır olmuştur. Özellikle çocuk istismarına yönelik bu tür davalarda kişi devlet görevlisi ise genelde idam cezası vermiştir ki bu konuda sayısız mühimme hükmü bulunmaktadır. Burada ikinci olarak failin evli olup olmadığı dikkate alınmış ve cezası ona göre verilmiştir. Eğer suçlu olan devlet görevlisi evli ise idam edilmesi, bekâr ise tazir cezası verilmiştir. Ebussuud Efendi burada kişinin bu işi daha önceden yapmamasına değil de evli yahut bekâr olmasına önem vermiştir. Burada vurgulanan bir başka konu ise emrindeki diğer görevlilere de ceza verilmesi çünkü görevliler, o çocuğu saklayan adamın evine zorla girmişler ve ardından çocuğu dağa kaldırmasına yardım etmişlerdir. Yani kısacası eşkıyalık suçu da işlenmişlerdir. Bu tür eşkıyalık suçlarının da cezası eklenince çoğu zaman idam hükmü kaçınılmaz olsa da burada emir komuta zinciri içinde düşünülerek o iki görevliye daha hafifi (ta'zir-i şedid ve hapis-i medid) cezası verilmiş olabilir.

Ebussuud Efendi'den cevabı istenen başka bir mesele ise şöyledir;

"Mesele: Zeyd üğey oğlu Amr'a livata ettüğü bi-hasebi's-şer sabit olsa zevcesine talâk vâki olur mu?"

el-cevab: Olmaz. Livata itse hürmet-i musahere sabit olmaz. Kavl-i muhtâr üzerine"⁶¹.

Burada bir adamın üvey çocuğuna tecavüz ettiği kanıtlandığı vakit eşi ile nikâhına zarar gelip gelmeyeceği sorulmuştur. Cevap olarak Ebussuud Efendi nikâhına bir zarar gelmeyeceğini çünkü livatanın evliliği sonlandıracak bir etkisi olmadığını söylemiş ancak yine de kararı kadı efendiye bırakmıştır.

Ebussuud Efendi'nin ardından dönemine damga vurmuş birçok şeyhülislam göreve gelmiştir. Erkek çocuklarına yönelik cinsel istismar konusunda kendilerine çoğunlukla Kemalpaşazâde ve Ebussuud Efendilere sorulan soruların aynıları sorulmuş ve cevapları da birbirini takip etmiştir. Bundan sonra şeyhülislamlık görevine gelme sıraları dikkate alınarak şeyhülislamların bu konuda nasıl değişik sorularla karşılaştıkları ve bunlara verdikleri cevaplar

⁶¹ Düzenli, s. 373.

işlenecektir.

III. Murad devrinde şeyhülislamlık yapan Bayramzâde Hacı Zekeriya Efendi⁶²ye yöneltlen bir fetvada şöyle denmektedir;

“Mesele: Zeyd abd-ı memlukü olan Amr-ı emrede livata idüb bazı kimesneler niçün idersin dediklerinde Zeyd kulumdur livata idüb ve istediğimi iderin dise Zeyd’e şer’an ne lazım olur?

el-cevab: Ta’zir-i şedid ve evvelince habs olunur mutadî ise katli dahi meşrudur”⁶³.

Burada bir adamın kendi kölesi olan erkek çocuğuna tecavüz etse ve bazılarının ona niçin ediyorsun dediklerinde o da kendi kölesi olduğu için tecavüz edebileceğini söylese nasıl bir ceza alması gerektiği sorulmuştur. İslam ve Osmanlı hukukunda yetişkin bir erkek dört nikâhlı eşe, ayrıca sayısız cariyeye sahip olabilir. Cariyeler köle statüsünde olduklarından dolayı efendisi onlar ile ilişkiye girmek için onların rızasını almak zorunda değildir⁶⁴. Burada suçlu olan kişinin vurgu yapmak istediği durum belki bu olabilir; lakin hiçbir kaynakta erkek köle çocukların bu şekilde kullanılabilmesi adına bir olur yer almamaktadır. Burada dikkati çekebilecek bir başka nokta ise bazı insanların suçluya bunu niye yaparsın diye sormasıdır. Bu sorunun suç işlendiği sırada mı yahut fiilin gerçekleşmesinden ayrı bir zamanda mı olduğuna vurgu yapılmamıştır. Eğer adamlar olay sırasında buna ilk defa şahit oluyorsa suçluya verilecek olan ceza bellidir ki o da hapis cezasının ardından şiddetli bir sopadır. Eğer bu konu suçluya suçun işlendiği zamandan farklı bir anda soruluyorsa ve adam bu suçu defalarca işlemişse de o zaman da cezası idam edilmektir.

IV. Mehmed döneminin en önemli şeyhüislamlarından biri olan Minkarizâde Yahya Efendi⁶⁵’nin verdiği fetvalar görev yaptığı süreden çok sonra toplanmıştır. Fetvalarının toplandığı eserde dikkat çeken bir özellik ise had ve ta’zir bölümünün altında ayrıca bir de livata bölümünün olması ve buna yönelik suçların ayrıca burada değerlendirilmesidir. Aynı sorulardan farklı olarak kendisinin şu konularda da fetvasına ihtiyaç duyulmuştur;

⁶² H.1000-1001, M.1592-1593. Osmanlı Arşivi’nde Şeyhülislam Fetvaları, Yay. Haz. Sinan Çuluk-Yılmaz Karaca, İstanbul, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 2015, s. 12. Şeyhüislamların listesi mevcuttur. Bundan sonra şeyhülislamlık makamında kalma tarihleri verildiğinde bu kaynak kullanılacaktır.

⁶³ İbn Bayram Zekeriya, *Fetava*, Süleymaniye Kütüphanesi, Murad Molla N.1167, v. 74b.

⁶⁴ Cariyelik konusu hakkında yapılan son araştırmalardan biri için bkz. Kecia Ali, *Cinsel Ahlâk ve İslâm*, çev. A. Bülent Baloğlu, İstanbul, İletişim Yayınları, 2015, ss. 109-131.

⁶⁵ H.1084-1097, M.1662-1674.

“Mesele: Zeyd yedi yaşında olan Amr-ı sagire cebren livata idüb badehu boğub helak eylese Zeyd’e ne lazım gelir?”

el-cevab: Emr-i veliü’lemler ile katl olunur”⁶⁶.

Burada bir adamın yedi yaşındaki bir erkek çocuğuna zorla tecavüz edip ardından öldürmesi üzerine nasıl bir ceza verileceği sorulmuştur. Livata suçundan ayrı olarak bir de cinayet suçu işlenmiştir. Böyle bir suç işlendiğinde Yahya Efendi kişinin suçun ilk defa mı yahut daha önce işlenmiş mi dikkate almadan idam edilmesi gerektiğini söylemiştir. Çünkü burada iki ayrı suç işlenmiştir. Biri livata diğeri ise cinayettir.

Kendisinin verdiği başka bir fetva ise şöyledir;

Mesele: Berber taifesinde Zeyd dokuz yaşında olan şakirdi Amr sagiri dükkâna kapatub cebren Amr’a livata eylese Zeyd’e ne lazım olur?

el-cevab: Darb-ı şedid ile darb olunduktan sonra zindanın ihbas mevziinde habs olunub tövbe-i sahihiye zahir olunca ihraç olunmak lazımdır mutadî ise katl olunmak dahi meşrudur”⁶⁷.

Devlet görevlileri ile halkın bu suçu işlediğinde cezasının farklı olduğunu görmüştük. Burada da halk arasında esnaf teşkilatından birinin bu suçu işlediğinde nasıl bir ceza verileceği görülmektedir. Berber esnafından bir adam dokuz yaşındaki çırağını dükkâna kapatıp zorla tecavüz etse ne tür bir ceza verileceği sorulmuş ve cevap olarak sopa cezasının ardından hapsedilmesi ve tövbe edince çıkması, ancak ilk suçu olmadığı takdirde idam edilebileceğini söylemiştir.

III. Ahmed döneminde şeyhülislamık yapan Menteşezâde Abdurrahim Efendi⁶⁸ de fetvalarının toplandığı kitapta livata için ayrı bir bölüm açılmıştır. Burada yer alan sorulardan biri şöyledir;

“Mesele: Zeyd nehar-ı Ramazan’da Amr-ı emrede cebren livata eylese Zeyd’e ne lazım olur?”

el-cevab: Ta’zir-i şedid ve tövbe ve ıslahı zahir olunca ihbas mevziinde habs olunur”⁶⁹.

Bu fetvada ramazan ayında gündüz vakti bir adam bir erkek çocuğuna tecavüz ederse nasıl bir ceza alması gerektiği sorulmuştur. İslam inancına

⁶⁶ Minkarizâde Yahya Efendi, *Fetava*, Harvard University, Law School Library, M.S.1402, v. 44b.

⁶⁷ Minkarizâde Yahya Efendi, *Fetava*, v. 45a.

⁶⁸ H.1128-1130, M.1715-1716.

⁶⁹ Menteşezâde Abdurrahim Efendi, *Mecmu’a-i Fetava*, Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Beşir Ağa N.321, v. 56b.

göre ramazan ayı oruç tutulan mübarek ay olarak geçmektedir. Bu oruç Müslümanlara zorunludur. İftar vaktinde orucu açana kadar bir kişi yemek yiyip su içmediği gibi cinsel ilişkiye de giremez. Bunlardan herhangi birini yapan bir kişinin orucu bozulmuştur. Fetvada ramazan ayında gündüz vakti olduğu özellikle vurgulandığına göre kişi hem livata gibi bir suç işlemiş hem de orucunu bozmuştur. Bu özel ayda işlenen böyle bir suç diğer aylar ve zamanda işlenen suçla aynı değerlendiren Abdurrahim Efendi, kişinin ta'zir-i şedid⁷⁰ ardından tövbe edinceye dek hapsedilmesini söylemiştir.

Bir başka fetva ise şöyledir;

“Mesele: Bir camide imam olub bir muallimhanenin muallimi olan Zeyd ol mektebde Kur'an-ı azimü's-şan iden Amr-ı emrede cebren livata eylese Zeyd'e ne lazım olur?”

el-cevab: Ta'zir-i şedid ve zindanın ihbas mevziinde evvelince yatub ve ıslahı zahir olunca habs olunur”⁷¹.

Osmanlı, çocuklara yönelik cinsel istismar vakalarını çeşitli şekillerde önlemeye çalışmıştır. Kanunlarla bu konunun önüne geçmeden önce çocukların bulunduğu mekânları çocuklara özel hale getirmeye gayret etmiştir. Özellikle erkek çocukların ağırlıklı olarak yer aldığı okullarda mimari olarak bazı önlemler almıştır. Mahallenin içinde yahut külliye dediğimiz yapı kompleksinden de oluşsa mimarlar sıbyan mekteplerini çocukların ve öğretmenlerinin dışında kimsenin giremeyeceği şekillerde yapmışlardır. Sıbyan mektepleri üzerine bir doktora tezi hazırlayan Özgönül Aksoy; sıbyan mekteplerinin mahalle arasında olduğunda mutlaka sokakların köşe başlarına yerleştirildiğini söylemiştir. Külliyenin içerisinde sıbyan mektepleri külliyenin mimari olarak bir küçük boyu ise de külliye tamamen tecrit edilmiş bir plan düzenine göre yapıldığını söylemektedir. Kendisi bu durumu çocukların oyun ve gürültüleri ile külliyenin diğer parçaları olan cami, medrese, kütüphane gibi yapılarıdaki gerekli sessizliği ve yaşayışı zedelemeleri endişesinden dolayı ortaya çıktığını söylemektedir⁷².

⁷⁰ Abdurrahim Efendiye göre ta'zir-i cedid miktarı 39 sopadır. İmam Ebu Yusuf 75 olduğunu söylerken başka kaynaklarda 79 olduğundan bahsetmiştir. Fikirler konusunda tam bir uyuşma olmadığı için sopa sayısını kadı efendinin belirlemesi gerektiğini söylemiştir. Menteşezâde Abdurrahim Efendi, *Mecmu'a-i Fetava*, Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Beşir Ağa N.321, v. 58b.

⁷¹ Menteşezâde Abdurrahim Efendi, *Mecmu'a-i Fetava*, Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Beşir Ağa N.321, v. 57a.

⁷² Özgönül Aksoy, *Osmanlı Devri İstanbul Sıbyân Mektepleri Üzerine Bir İnceleme*, İstanbul, İsmail Akgün Matbaası, 1968, ss. 148-152.

Her ne kadar doğruluk payı düşünülse de durumun tam tersi olduğu düşüncesi ağır basmaktadır. Burada diğer yapılardaki sessizliği korumaktan ziyade çocukların kendilerine yönelik tacizleri önleme gayreti içerisinde böyle bir mimari önlem alınmıştır.

Tehlikenin dışarıdan gelmesi mimari olarak önlenmeye çalışılsa da suçu işleyen kişi öğretmenlerden biri olduğunda ne tür bir ceza verilmesi gerektiği sorusu akla gelmektedir. Bu fetvada hem imam hem de mektepte Kur'an öğreten birinin erkek öğrencilerine yapacağı bir tecavüz konusunda nasıl bir ceza alması gerektiği sorulmuştur. Cevap olarak yine sopa ve ardından hapis cezası verilmiştir. Hapis cezasının bitiminin ardından mesleğine dönüp dönemeyeceği konusunda ise bir ek bilgi bulunmamaktadır.

Lale Devri'nin şeyhülislamı olan Yenişehirli Abdullah Efendi⁷³, Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın teveccühüyle bu göreve getirilmiştir. Bu devrin sonunu getiren Patrona Halil İsyanı ile birlikte Bozcaada'ya sürgün edilmiştir. Verdiği fetvalar daha kendisi görevdeyken bir araya getirilmiş lakin bu ilk düzenlemeyi düzensiz bulan kendisinin fetva emini Mehmed Fıkhî el-Aynî, fetvaları yeniden başlıklara bölerek düzenlemiş ve *Behçetü'l-Fetava* adını vermiştir⁷⁴. Kendisine sorulan ilginç sorulardan biri şudur;

“Mesele: Zeyd ve Amr ve Bekir ve Beşir Halid-i sagire cebren livata idüb mezburların fiil-i şeniden Halid fevt olsa Zeyd ve Amr ve Bekir ve Beşir'e şer'an ne lazım olur?”

el-cevab: Diyet ve ta'zir-i şedid ve habs-i müzid mutadiler ise cümlesi siyaseten katl olurlar”⁷⁵.

Burada bir grup erkeğin küçük bir çocuğa tecavüz etmesi ve çocuğun tecavüz nedeniyle vefat etmesi üzerine nasıl bir ceza alacağı sorulmuştur. Cevap olarak öncelikle ölümden kaynaklanan bir diyet ödemeleri gerektiğini belirtmiştir. Ardından Minkarizâde Yahya Efendi'nin aksine suçluların suçu kaçınıcı kez işlediklerine dikkat çekmiş ve eğer kişiler bu suçu ilk defa işliyorsa sopa cezasının ardından hapsedilmesini, daha önce yapmışlarsa idam edilmelerini söylemiştir.

Buna benzer bir soru Es'ad b. Ebubekir el-Üsküdârî'ye de şu şekilde

⁷³ H. 1130-1143-M.1718-1730.

⁷⁴ Yenişehirli Abdullah Efendi, *Behçetü'l-Fetâvâ*, Haz. Süleyman Kaya vd., İstanbul, Klasik Yayınları, 2011, s. 9.

⁷⁵ Yenişehirli Abdullah Efendi, *Behçetü'l-Fetava*, Süleymaniye Kütüphanesi, Murad Molla N.1229, varak numarası belli değil.

sorulmuştur;

“Mesele: Zeyd-i emredin on nefer şakiler gece ile yolun basub odaya alub gidüb cümlesi Zeyd’e cebren livata itse mezbur şakilere şer’an ne lazım olur?”

*el-cevab: Katelehumullah sabit ise siyaseten katilleri meşrudur*⁷⁶.

Özellikle güvenliğin olmadığı, eşkıyalığın kol gezdiği dönemlerde birçok erkek çocuk kaçırma olayı yaşanmış ve bunlardan bazılarında erkek çocuklarına yönelik cinsel istismar suçu da işlenmiştir. Üsküdârî’den istenilen bu fetvada on eşkıyanın bir erkek çocuğunu kaçırp ona tecavüz etseler nasıl bir ceza verileceği sorulmuştur. Suç eşkıyalık suçu ile de birleşince cevap olarak Minkarizâde ile aynı doğrultuda karar vermiş ve suçun kaçınıcı defa işlendiğini önemsemeden idam hükmü vermiştir.

III. Selim dönemi şeyhülislamlarından biri olan Mehmed Ataullah’dan⁷⁷ ise şu konuda fetva istenmiştir;

“Mesele: Zeyd Amrın oğlu Bekir’i kendüye muhabbet itdirmek için bazı havasa meşgul bir kâğıda bazı esami yazub ihrak eylese Zeyd’e ne lazım olur?”

*el-cevab: Ta’zir-i şedid lazım olur*⁷⁸.

Burada bir adamın, başka bir adamın erkek çocuğuna tecavüz etmesi değil ancak çocuğun kendisinden hoşlanması adına büyü yapması ile ilgili ilginç bir fetva yer almıştır. Cevap olarak ise sopa cezası verilmiştir.

Sonuç

Yetişkin erkeklerin, erkek çocuklarına ve genç erkeklere yönelik yaptığı fiziksel, sözlü ve cinsel istismar, tarihin erken devirlerinden itibaren hukukun içerisinde yerini bulmuştur. Antik Yunan’da çocuğun toplumsal konumuna göre belirlenen cezalar, Roma’da hürriyete karşı yapılan bir suç olduğu için müsadere cezası uygun görülmüştür. Tevrat ve İncil ile birlikte sodomi kapsamında değerlendirilen pederasti suçuna genel olarak idam cezası verilmiş ve bu kilisenin etken olduğu bütün coğrafyalarda görülmüştür. Reform hareketinin

⁷⁶ Es’ad b. Ebubekir el-Üsküdârî, *Fetevai’l-Esadiye*, Süleymaniye Kütüphanesi, Murad Molla N.1116, v. 91a.

⁷⁷ H.1221-1223, M.1806-1808.

⁷⁸ Mehmed Ataullah Efendi, *Fetava-yı Ataullah*, İstanbul Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet Yazmaları, Bel-Yz Boo23, v. 31b.

bir uzantısı olarak Avrupa mahkemelerinin zamanla kilise hukukundan arındırılması ile birlikte laik suçlar içine dâhil edilmiştir.

İslam hukukunda, İmam Şafi ve İmam Maliki tarafından zina kapsamına alınan ve hadd cezası uygun görülen pederastiyi, Ebu Hanife ve İmam Hanbel ise livata ve zina kavramlarını ayrı tutarak livatayı ta'zir cezaları kısmına almıştır. Ebu Hanife ve İmam Hanbel'e göre zina, temelde bir penisin vulvaya girmesi ile birlikte yeni ve gayr-i meşru bir neslin ortaya çıkmasını önlemek üzerinedir. Kadın-erkek, erkek-erkek yahut erkek ile erkek çocuk arasında yaşanacak anal ilişkide yeni bir neslin doğma olasılığı olmadığı pederastinin de dâhil edileceği livata suçunun her ne kadar Allah tarafından cezalandırılması gereken bir günah olduğunu söyleseler de hadd cezası gerekmediğini belirtmişlerdir. Bundan dolayı livata eden kişinin eğer ilk suçu ise tövbe edinceye yani ıslah-ı nefis oluncaya değin hapisanede tutulmasını lakin bu davranışı alışkanlık haline getirmişse kadı efendinin kararı ve hükümdarın emriyle idam edilmesini uygun görmüşlerdir.

Osmanlı hukukunun dayanak noktalarından olan kanunnameler ve fetvalarda pederasti suç olarak tanımlanmış ve cezalandırılmıştır. Oğlan çekme, livata gibi tanımlarla kanunnamelerde karşımıza çıkan pederasti suçuna genel olarak penis kesme cezasına çarptırıldığı görülmektedir. I. Selim döneminde sözlü tacizlere ta'zir cezası verilirken, I. Süleyman kanunnamesinde kişinin evli-bekâr olması yahut maddi durumuna göre vereceği para cezası belirlenmiştir. Sadece III. Murad kanunnamesinde oğlan çekme suçuna penis kesme yerine para cezası verilirken, I. Ahmed kanunnamesinde yeniden penis kesme cezası eklenmiştir.

Osmanlı şeyhülislamların fetvalarında hadd bölümünde yer alan ancak ta'zir cezasının verildiği pederasti suçları ile ilgili çeşitli fetvalar mevcuttur. Genel olarak Hanefi mezhebi üzerinden değerlendirilen ve evliliği bozan bir olay olmadığına kanaat getirilen çeşitli istismarların yer aldığı fetvalarda, şeyhülislamlar başta, kişinin, suçu ilk defa işleyip işlemediğine dikkat etmiştir. Eğer failin ilk suçu ise ta'zir ve hapis cezasını uygun görürken, fail bu işi alışkanlık haline getirirse idam edilmesini uygun görmüldür. İkinci olarak faillerin sıradan tebaa yahut devlet görevlisi olup olmasına dikkat etmiş ve eğer devlet görevlisi olursa ilk suçu olup olmadığına bakmadan evli-bekâr olma durumuna göre idam yahut hapis cezası vermiştir. Eşkıyaların bu tür suç işlemleri de özellikle Celâli isyanları döneminde her yerde görüldüğü için

şeyhülislamlar hem eşkıyalık hem de bir cinsel suç işlendiğinde kişinin idamına fetva vermişlerdir. Ancak bu suçun işlendiği zamanlar şeyhülislamlar için önemli olmamış suç hangi ay işlenir ise işlensin cezası aynı olmuştur.

Modern dönem öncesi Osmanlı hukuki metinlerinde, devletin, genç erkek ve erkek çocuklarına yönelik cinsel istismarı önleme çabaları görülse de her coğrafyada her an görülebilecek bir suç unsuru olmasına engel olamamıştır.

KAYNAKÇA

1) YAYINLANMAMIŞ KAYNAKLAR

- Es'ad b. Ebubekir el-Üsküdârî, *Fetvaü'l-Esadiye*, Süleymaniye Kütüphanesi, Murad Molla N.1116.
Fetava Suretleri Şemseddin b. Ahmed, Bel. Yz. K.826-3.
Fetava-yı İbn Kemal, Nuruosmaniye Kütüphanesi, 1967.
Fetava, Süleymaniye Kütüphanesi, İsmihan Sultan, N.241.
İbn Bayram Zekeriya, *Fetava*, Süleymaniye Kütüphanesi, Murad Molla N.1167.
Mecmua-i Fetava, İstanbul Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet Yazmaları, K 576.
Mehmed Ataullah Efendi, *Fetava-yı Ataullah*, İstanbul Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet Yazmaları, Bel-Yz BOO23.
Menteşezâde Abdurrahim Efendi, *Mecmu'a-i Fetava*, Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Beşir Ağa N.321.
Minkarizâde Yahya Efendi, *Fetava*, Harvard University, Law School Library, M.S.1402.
Yegân Efendi, Veli b. Yusuf (998-1589), *Mecmûatü'l-Fetava*, Mft. Ktb.187.
Yenişehirli Abdullah Efendi, *Behçetü'l-Fetava*, Süleymaniye Kütüphanesi, Murad Molla N.1229.

2) YAYINLANMIŞ KAYNAKLAR

- Malalas, John. *The Chonicle of John Malalas*, trs. Elizabeth Jeffreys vd., Australian Association for Byzantine Studies Byzantina Australiensia, Melbourne, 1986.
Manisa Kütüphanesinde Bulunan 7079 no'lu Kanunnamenin Çeviri Yazısı ve Açıklaması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hazırlayan; Hilal Ortaç, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 1987.
Osmanlı Arşivi'nde Şeyhülislam Fetvaları, Yay. Hazırlayan; Sinan Çuluk-Yılmaz Karaca, İstanbul, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 2015.
Osmanlı Hukukçusu Şeyhülislâm Ebussuûd Efendi ve Fetvaları, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Hazırlayan; Pehlül Düzenli, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2007.
Osmanlı Kanunâmeleri ve Hukukî Tahlilleri, Osmanlı Hukukuna Giriş ve Fatih Kanunnâmeleri, Hazırlayan; Ahmed Akgündüz, 1. Kitap, İstanbul, Fey Yayınları, 1990.
Osmanlı Kanunâmeleri ve Hukukî Tahlilleri, II. Bâyezid Devri Kanunnâmeleri, Hazırlayan;

- Ahmed Akgündüz, 2. Kitap, İstanbul, Fey Yayınları, 1990.
- Osmanlı Kanunâmeleri ve Hukukî Tahlilleri, Yavuz Sultan Devri Kanunnâmeleri, Hazırlayan; Ahmed Akgündüz, 3. Kitap, İstanbul, Fey Yayınları, 1991.
- Osmanlı Kanunâmeleri ve Hukukî Tahlilleri, Kanunî Devri Kanunnâmeleri I. Kısım Merkezî ve Umumî Kanunnâmeler, Hazırlayan; Ahmed Akgündüz, 4. Kitap, İstanbul, Fey Yayınları, 1992.
- Osmanlı Kanunâmeleri ve Hukukî Tahlilleri, Kanunî Devri Kanunnâmeleri II. Kısım Eyalet Kanunnâmeleri I, Hazırlayan; Ahmed Akgündüz, 5. Kitap, İstanbul, Fey Yayınları, 1992.
- Osmanlı Kanunâmeleri ve Hukukî Tahlilleri, Kanunî Devri Kanunnâmeleri II. Kısım Eyalet Kanunnâmeleri II, Hazırlayan; Ahmed Akgündüz, 6. Kitap, İstanbul, Fey Yayınları, 1993.
- Osmanlı Kanunâmeleri ve Hukukî Tahlilleri, II. Selim Devri Kanunnâmeler, Hazırlayan; Ahmed Akgündüz, 7/II. Kitap, İstanbul, Fey Yayınları, 1994.
- Osmanlı Kanunâmeleri ve Hukukî Tahlilleri, III. Murad Devri Kanunnâmeleri, Hazırlayan; Ahmed Akgündüz, 8/I. Kitap, İstanbul, Fey Yayınları, 1994.
- Osmanlı Kanunâmeleri ve Hukukî Tahlilleri, I. Ahmed Devri Kanunnâmeleri, Hazırlayan; Ahmed Akgündüz, 9/I. Kitap, İstanbul, Fey Yayınları, 1996.

3) ARAŞTIRMA VE İNCELEME ESERLER

- Akgündüz, Ahmet, "Ebüssûd Efendi", *DİA*, C.10, İstanbul, 1994, ss. 365-367.
- Aksoy, Özgönül, *Osmanlı Devri İstanbul Sıbyân Mektepleri Üzerine Bir İnceleme*, İstanbul, İsmail Akgün Matbaası, 1968.
- Ali, Kecia, *Cinsel Ahlâk ve İslâm*, çev. Adnan Bülent Baloglu, İstanbul, İletişim Yayınları, 2015.
- Apaydın, Yunus H., "Siyaset-i Şer'iyye", *DİA*, C.37, Ankara, 2009, ss. 299-304.
- Berkowitz, Eric, *Seks ve Ceza Arzuyu Yargılamının Dört Bin Yıllık Tarihi*, çev. Orhan Düz, İstanbul, Kolektif, 2013.
- Bostan, İdris, *Osmanlı Bahriye Teşkilâtı XVII. Yüzyılda Tersane-i Amire*, Ankara, TTK, 1992.
- Canan, İbrahim, *Hadis Ansiklopedisi Kütüb-i Sitte*, İstanbul, Akçağ Yayınları, C. 5, (Basım tarihi yoktur.)
- Daşcıoğlu, Kemal, *Osmanlı'da Sürgün*, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2007.
- Düzdağ, Mehmet Ertuğrul, *Şeyhülislâm Ebussuud Efendi Fetvaları Işığında 16. Asır Türk Hayatı*, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1972.
- El-Rouayheb, Khaled, *Before Homosexuality in the Arab-Islamic World, 1500-1800*, The University of Chicago, Chicago-London, 2005.
- Faoucault, Michel, *Cinselliğin Tarihi*, çev. Hülya Uğur Tanrıöver, Ayrıntı, İstanbul, 2013.
- Hergemöller, "The Middle Ages", *Gay Life and Culture*, Ed. Robert Aldrich, Thames&Hudson, London, 2006, pp. 57-77.
- Heyd, Uriel, "Osmanlı Fetva Müessesesinin Bazı Tezahürleri", *Türk Hukuk ve Kültür Tarihi Üzerine Makaleler*, çev. Fethi Gedikli, Ankara Okulu, Ankara, 2014, ss. 72-83.
- _____. *Studies in Old Ottoman Criminal Law*, Ed. V.L. Menage, Oxford, 1973.
- Hyde, Jane Shibley ve John Delamarte, *Understanding Human Sexuality*, Madison, 1997.

- İnanır, Ahmed, "İbn Kemal'in Fetvaları Işığında Osmanlı'da İslam Hukuku", Yayınlanmış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.
- Konan, Belkis, "Osmanlı Hukukunda Tecavüz Suçu", Ankara, OTAM, S. 29, 2011.
- Lascaratous, John ve Effie Rebelakou Poulakou, "Child Sexual Abuse: Historical Caces in the Byzantine Empire (324-1453 A.D.)", *Child Abus & Neglect*, Vol. 24, (August 2000), pp. 1085-1090.
- Μπαμπινιώτη, Γεωργίου Δ. Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Κεντρό Λεξικολόγίας, Αθήνα, 2002.
- Peirce, Leslie, *Ahlak Oyunları 1540-1541 Osmanlı'da Ayntab Mahkemesi ve Toplumsal Cinsiyet*, çev. Ülkün Tansel, İstanbul, TVYY, 2005.
- Pellet, Charles, "Livat", *Müslüman Toplumlarda Erkekler Arası Cinsellik ve Erotizm*, Ed. Arno Schmitt-Jehoeda Sofer, çev. Dilek Canat, İstanbul, Kavram, 1995, ss. 165-180.
- Puff, Helmut, "Early Modern Europe 1400-1700", *Gay Life and Culture*, Ed. Robert Aldrich, Thames& Hudson, London, 2010, pp. 79-101.
- Redhouse, James, *A Turkish and English Lexicon*, Libraire Du Liban, Beirut 1987.
- Rowson, Everett K., "Homosexuality ii- In Islamic Law", *Encyclopædia Iranica*, Vol. XII, New York, 2004, p. 441-445.
- Santre, Maurice, "Antik Yunan'da Eşcinsellik", *Batı'da Aşk ve Cinsellik*, Der. Georges Duby, çev. Ayşen Gür, İstanbul, İletişim Yayınları, 2015.
- Skjærvø, Prods Oktor, "Homosexuality i- In Zoroastrianism", *Encyclopædia Iranica*, Vol. XII, New York, 2004, pp. 440-441.
- Sonbol, Amira, "Osmanlı Mısır'ı ve Modern Mısır'da Tecavüz ve Hukuk", *Modernleşmenin Eşiğinde Osmanlı Kadınları*, Ed. Medeline C. Zilfi, çev. Necmiye Alpay, İstanbul, TVYY, 2014, ss. 211-229.
- Şaman, Ceren, "Türk Ceza Kanunu'nda Çocukların Cinsel İstismarı Suçu", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2012.
- Turan, Şerafettin, "Kemalpaşazâde", *DİA*, C.25, İstanbul, 2002, ss. 238-240.
- Vayne, Paul, "Roma'da Eşcinsellik", *Batı'da Aşk ve Cinsellik*, Der. Georges Duby, çev. Ayşen Gür, İstanbul, İletişim Yayınları, 2015.